

УДК 347.73

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Солошкіна І. В.,

доктор юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено вивченню шляхів реформування адміністративно-правового регулювання ринку фінансових послуг, які мають на меті створити систему регулювання і нагляду, що відповідає Базельським принципам та інтеграції внутрішнього фондового ринку до європейського, світового ринку.

Ключові слова: фінанси, фінансова діяльність держави, фінансова послуга, ринки фінансових послуг, державне регулювання діяльності з надання фінансових послуг.

Аннотация: Статья посвящена изучению направлений реформирования административно-правового регулирования рынков финансовых услуг, целью которых является создание системы регулирования и надзора, которая будет соответствовать Базельским принципам и интеграции внутреннего фондового рынка в европейский, мировой рынок.

Ключевые слова: финансы, финансовая деятельность государства, финансовая услуга, рынки финансовых услуг, государственное регулирование деятельности по оказанию финансовых услуг.

Annotation: The article is devoted to studying ways of reforming the administrative and legal regulation of markets of financial services, which aim to create a system of regulation and supervision, which will meet the Basel principles and the integration of domestic stock market in Europe, the global market.

Key words: finance, financial state, financial services, markets, financial services, government regulation of financial services.

Протягом останніх декількох років сфера фінансових послуг в Україні динамічно розвивалася. Проте загальний рівень надання фінансових послуг в Україні залишається досить низьким. Очевидно, що майбутній розвиток відносин у сфері фінансових послуг в Україні фактично неможливий без реформування його адміністративно-правового регулювання.

Метою дослідження є визначення шляхів удосконалення механізмів адміністративно-правового регулювання в сфері державного регулювання ринків фінансових послуг.

Предметом дослідження є механізми адміністративно-правового регулювання в сфері державного регулювання ринків фінансових послуг.

Основними ініціативами влади щодо забезпечення розвитку ринку фінансових послуг в Україні внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та схвалення Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 року №1648/2005 «Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки». Останній документ передбачає комплексну систему захисту прав споживачів фінансових послуг, що сприятиме забезпеченню фінансової стабільності та зростанню добробуту громадян через зменшення ризиків неналежного використання фінансових послуг. Ці та інші документи, а також дослідницькі роботи визначають основні напрями розвитку та пріоритетні завдання щодо реформування ринку фінансових послуг в Україні. Вбачається необхідним представити власне бачення проблеми реформування ринку фінансових послуг України.

Наразі в Україні відбувається становлення організованого фондового ринку з домінуванням двох

типів цінних паперів: державних облігацій та акцій компаній, що приватизувалися. В цьому напрямі Україні слід сприяти розвитку організованого ринку шляхом активної політики управління внутрішнім боргом із забезпеченням такого високоліквідного і надійного інструменту, як казначейські облігації. З 2005 року в Указі Президента України зазначається ініціатива щодо продажу частини акцій підприємств, що приватизуються, на організованому фондовому ринку. Проте, як відмічається, значна частина підприємств вже приватизована, тобто це втрачені можливості щодо стимулювання розвитку фондового ринку в минулому. Іншим аспектом, який, вважаємо, сприятиме розвитку надання фінансових послуг в Україні, є проведення приватизації через первинне розміщення частини акцій підприємств, що будуть продаватися на організованому фондовому ринку.

У такому разі держава, як учасник організованого ринку, сприятиме появі пропозицій та привабливих інструментів на ринку та зростанню ліквідності ринку. Адже нині держава й досі не проводила цілеспрямованої і зрозумілої політики в жодному із цих двох напрямів. Досі не створено ефективного механізму первинної та вторинної торгівлі облігацій в Україні. Відсутня визначеність щодо політики управління внутрішнім боргом, зокрема, Україна розміщує свої боргові папери через європейські фондові ринки.

Вважаємо, що держава, як регулятор фондового ринку, має здійснювати послідовне і жорстке регулювання, а регулюючі органи повинні мати суттєві повноваження і ресурси. Як і у більшості країн, в Україні відсутній єдиний регулятор консолідованого нагляду за ринком фінансових послуг [1].

Одними із головних завдань реформування системи надання фінансових послуг в Україні є зміни у сфері банківського нагляду та інституційного

розвитку банківського сектора, а також створення належної мережі безпеки фінансового сектора, підвищення його стабільності та здатності відновлюватися після можливих потрясінь, розширення набору та поліпшення якості фінансових послуг, а також створення сприятливішого правового та інституційного середовища для зміцнення потенціалу щодо виконання посередницької діяльності, що дасть змогу фінансовим інституціям краще задовольняти потреби реального сектору в Україні.

Національному банку України та Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України слід сприяти розвитку надійних і конкурентних ринків фінансових послуг і розширенню доступу до фінансування недостатньо фінансованих клієнтів та регіонів України шляхом:

- зниження вразливості фінансового сектору через підвищення спроможності Національного банку України у сфері планування на випадок непередбачених обставин, стрес-тестування і вирішення питань проблемних банків;

- посилення інституційної спроможності фінансових регуляторів, зокрема НБУ та Нацкомфінпослуг, через надання консультаційних послуг та навчання, запровадження нагляду на основі оцінки ризиків, гармонізації існуючого юридичного та регуляторного поля фінансового сектору із законодавством ЄС та вимогами Базельського комітету, перш за все нагляду в банківській, страховій та пенсійній сферах;

- спрямування, розроблення, координації та впровадження комплексної довгострокової стратегії і відповідних політик для фінансового сектору України.

Основним напрямом роботи Нацкомфінпослуг, як регулятора небанківського фінансового ринку, є захист прав споживачів фінансових послуг. Відкриття у липні 2013 року Сервісного центру Нацкомфінпослуг значно покращило діалог зі споживачами страхових послуг – як юридичними, так і фізичними особами.

Ст. 19 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» метою державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні серед інших визначає захист інтересів споживачів фінансових послуг [2]. Саме реформуванню цього спрямування присвячений один із нормативно-правових актів, що визначає напрями реформування адміністративно-правового регулювання щодо надання фінансових послуг в Україні, а саме – Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки.

Ця Стратегія визначає концептуальні напрями діяльності органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, органів виконавчої влади, спеціалізованих установ, що виконують функції на ринках фінансових послуг, громадських організацій, об'єднань учасників ринків фінансових послуг та інших заінтересованих осіб щодо реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг з метою недопущення порушення їх законних прав та

інтересів, а також підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Нині система законодавчого забезпечення функціонування ринків фінансових послуг в Україні створена без урахування потреби захисту прав споживачів фінансових послуг, а нормативно-правові акти органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, містять лише окремі елементи захисту прав споживачів, і їх застосування є неефективним. Державне регулювання на ринках фінансових послуг спрямоване на досягнення системної стабільності шляхом здійснення контролю за дотриманням фінансовими установами встановлених норм та правил, у тому числі щодо реєстрації та ліцензування, наявності необхідних фінансових ресурсів (капіталу, ліквідності тощо), кваліфікованого персоналу, обмеження ризиків під час провадження діяльності, розкриття інформації тощо.

Результати аналізу наявної системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг свідчать про наявність низки проблем, серед яких відзначимо: відсутність у нормативно-правовій базі з питань регулювання ринків фінансових послуг положень щодо забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг; недосконалість системи державного регулювання та нагляду за фінансовим сектором, відсутність належного вибору фінансових послуг тощо. Реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг повинно ґрунтуватися на принципі визначення органів державного регулювання та нагляду, на яких покладається функція зі здійснення контролю у сфері захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг.

До основних завдань реформування адміністративно-правового регулювання Стратегії, виконання яких забезпечить підвищення рівня захисту прав споживачів фінансових послуг, належать: забезпечення необхідного нормативно-правового регулювання захисту прав споживачів фінансових послуг; розроблення ефективного і доступного механізму врегулювання спорів між надавачами та споживачами фінансових послуг; розширення доступу споживачів до інформації про фінансові послуги з метою забезпечення можливості вільного та належного їх вибору; розроблення механізму захисту споживачів від ризиків, пов'язаних з отриманням фінансових послуг. У межах забезпечення нормативно-правового регулювання захисту прав споживачів фінансових послуг передбачається: внести зміни до нормативно-правових актів органів, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг, з метою уніфікації вимог до діяльності фінансових установ, що надають однакові фінансові послуги фізичним особам; визначити мету державного регулювання ринків фінансових послуг, насамперед, як забезпечення неухильного дотримання вимог щодо захисту прав споживачів таких послуг; забезпечити координацію дій окремих органів державного регулювання ринків фінансових послуг з метою комплексного урахування можливих наслідків таких дій на весь фінансовий сектор.

Для реалізації Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки [3] вважається доцільним запровадити інститут уповноваженого із захисту прав споживачів фінансових послуг та створити системи державних та солідарних гарантій для споживачів фінансових послуг на випадок неспроможності фінансової установи, з якою укладено відповідний договір, виконувати взяті нею зобов'язання.

Для підвищення рівня інформаційної прозорості, фінансової грамотності та обізнаності споживачів фінансових послуг заходами з реалізації Стратегії слід залучати до співпраці з державними органами громадськості та фінансових установ, їх об'єднань.

Реформування адміністративно-правового регулювання щодо надання фінансових послуг в Україні повинно бути спрямоване на зростання добробуту громадян за рахунок повноцінного, свідомого та обачливого використання можливостей, що пропонуються ринками фінансових послуг, а також сприяти забезпеченню державою правового рівня захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні відповідно до європейських вимог та підвищенню рівня стабільності країни.

Серед основних напрямів роботи щодо реалізації Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки є прийняття внесених до Верховної Ради України законопроектів, а саме: нової редакції Закону України «Про страхування», Закону України «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя» та Закону України «Про заборону фінансових пірамід в Україні».

Ураховуючи нинішню недостатність адміністративно-правового регулювання надання фінансових послуг в Україні, слід приймати нормативно-правові акти щодо визначення механізмів відмови від подальшого отримання фінансової послуги та відшкодування збитків, розкриття інформації про фінансові установи, їхній фінансовий стан та діяльність на ринках фінансових послуг [4].

Удосконалення адміністративно-правового регулювання щодо надання фінансових послуг в Україні слід здійснювати шляхом запровадження дієвих механізмів державного регулювання процесів забезпечення та координації здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг, а також координації діяльності державних регуляторних органів у зазначеній сфері.

З метою виконання вимог щодо розкриття інформації на ринках фінансових послуг необхідно вжити заходів щодо удосконалення механізму здійснення контролю державними регуляторними органами за рекламою та наданням іншої публічної інформації, що розповсюджується фінансовими установами, з метою недопущення введення в оману споживачів та нав'язливого пропонування фінансових послуг, а також негайного спростування недостовірної інформації та інформації, що може завдати шкоди споживачам фінансових послуг. Удосконалення механізму захисту споживачів фінансових послуг від ризиків, пов'язаних з отриманням цих послуг, повинно передбачати створення системи державних та солідарних гарантій

для споживачів фінансових послуг на випадок неспроможності фінансової установи, з якою укладений відповідний договір, виконувати взяті нею за таким договором зобов'язання, а також удосконалення системи державного регулювання ринків фінансових послуг з метою недопущення та невідкладного припинення надання фінансових послуг юридичними та фізичними особами, що не мають на це права та надання яких не передбачене в установленому порядку, а також ефективного реагування на появу нових фінансових послуг і забезпечення їх належного регулювання [3].

Міжнародна експертна група CASE Україна, визначаючи послідовність реформування ринку фінансових послуг України, визнала необхідним привести нормативну базу України та регулювання ринку фінансових послуг у відповідність до світових стандартів. Серед пріоритетних напрямів, що стосуються адміністративно-правих засад щодо надання фінансових послуг в Україні, вважаємо, слід виділити:

- урегулювання на законодавчому рівні випуску та обігу різних видів фінансових інструментів, зокрема, похідних цінних паперів;

- створення централізованої депозитарної системи з уніфікованими правилами обліку, зберігання і клірингу;

- забезпечення на законодавчому рівні жорстких стандартів розкриття інформації емітентами, фінансовими посередниками та регуляторами;

- скоординованість дій регуляторів, їх незалежність, адекватність ресурсів;

- створення системи регулювання і нагляду, що відповідає Базельським принципам;

- інтеграція внутрішнього фондового ринку до європейського ринку;

- запровадження повно функціонуєчої реформованої пенсійної системи.

Більшість із зазначених цілей є стратегічними у реформуванні адміністративно-правового регулювання щодо надання фінансових послуг в Україні і мають середньо- та довгострокову перспективу.

Одним із важливих напрямів реформування адміністративно-правового регулювання щодо надання фінансових послуг в Україні є необхідність розкриття інформації про діяльність регуляторів фінансових ринків, що є важливим фактором ефективного функціонування ринку. Нині формат, структура і графік оприлюднення інформації, що подається регуляторами, повинні бути переглянуті. Доцільно регулярно, своєчасно і детально публікувати інформацію щодо:

- стану ринку та його учасників, аналізу на ринку тенденцій, статистичні дані;

- діяльності окремих секторів ринку фінансових послуг та учасників ринку;

- стратегічних напрямів політики для формування очікувань учасників ринку;

- кроків, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування фінансового ринку.

Висока якість статистики окремих ринків та секторів фінансових послуг вкрай необхідна самим регуляторам для аналізу ситуації, розуміння прогресу в виконанні певних рішень, прийнятті рішень щодо конкретних реформ. Тобто якість виконання прямих

функцій регулятора напряму залежить і залежатиме від якості статистики і інформації, що ними готується.

Серед заходів, пов'язаних з лібералізацією напрямів реформування адміністративно-правих засад щодо надання фінансових послуг в Україні, можуть бути:

– вдосконалення банківського і фінансового нагляду для моніторингу міжнародних транзакцій і використання складних фінансових інструментів, як, наприклад, деривативи;

– повне застосування міжнародних стандартів обліку в фінансовому і корпоративному секторах;

– вдосконалення статистики платіжного балансу і системи відслідковування зовнішньоекономічних фінансових потоків (моніторинг макроекономічних агрегатів);

– повне використання стандартів інформаційної прозорості урядом і Національним банком України;

– ведення відповідальної монетарної і фінансової політики для досягнення збалансованості бюджету, зменшення державного боргу і зменшення інфляції [5, с. 20].

Реалізація зазначених вище напрямів реформування адміністративно-правих засад щодо надання фінансових послуг в Україні в перспективі повинно дозволити створити систему регулювання і нагляду, що відповідає Базельським принципам та інтеграції внутрішнього фондового ринку до європейського ринку. Така система регулювання і нагляду повинна підтримувати стабільність ринку за рахунок упровадження ефективного нагляду за

адекватністю капіталу, пруденціального нагляду та переорієнтування на нагляд за основними системами управління ризиками ризиків (risk-based supervision); недопущення зловживань з боку фінансових посередників та професійних учасників ринку; достатній рівень конкуренції, ефективний нагляд за фінансовими холдингами та запобігати використанню фінансових установ у тінювих та незаконних схемах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвиток ринку фінансових послуг в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи / Міжнародна експертна група / Інна Голоднюк, Павел Данейко, Марек Домбровські, Микита Михайличенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.case-ukraine.com.ua/u/publications/f3969af6ee43fcda16a3e05aedded9>. Pdf

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – С. 82. – Ст. 1457. – Код акту 19665/2001.

3. Про схвалення Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 року, № 867-р // Офіційний вісник України. – 2012. – № 85. – Ст. 3468.

4. Мінекономрозвитку проводить роботу з реалізації Стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012-2017 роки / офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=224766

5. Розвиток ринку фінансових послуг в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи / Міжнародна експертна група / Інна Голоднюк, Павел Данейко, Марек Домбровські, Микита Михайличенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.case-ukraine.com.ua/u/publications/f3969af6ee43fcda16a3e05aedded9>. Pdf

УДК 349.92

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Гришина Н. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено визначенню психологічних особливостей та правових ознак неповнолітнього як суб'єкта адміністративної відповідальності. Зазначається динаміка розвитку особистості в зазначений період та особливості адміністративної відповідальності цього суб'єкта.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, суб'єкт, неповнолітній, підліток, правопорушення, правовий статус.

Аннотация: Статья посвящена выявлению психологических особенностей и правовых черт несовершеннолетнего как субъекта административной ответственности. Определяется динамика развития личности в данный период и особенности административной ответственности представленного субъекта.

Ключевые слова: административная ответственность, субъект, несовершеннолетний, подросток, правонарушение, правовой статус.

Annotation: The article is devoted to the psychological characteristics and signs of a minor as a legal entity of administrative responsibility. Marked dynamics of the individual in the period features and administrative liability of the entity.

Key words: administrative responsibility, subject, juvenile, adolescent, offense legal.

Адміністративна відповідальність є одним з найпоширеніших видів юридичної відповідальності.

Кожного року в Україні до адміністративної відповідальності притягується близько десяти мільйонів осіб. На жаль, серед правопорушників, що вчинили адміністративне правопорушення, все